

fosfat üretiminin yaklaşık % 75'ini gerçekleştirmektedir.

Çizelge 58'de dünya fosfat üretimine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Çizelge 56. Dünya Ham Çelik Üretim Kapasitesi (Milyon short ton)

Ulke	Kapasite		
	1983	1984	1990 ¹
K Amerika			
ABD	151	134	125
Kanada	22	22	22
Meksika	12	12	16
Diğer	1	1	2
Toplam	186	169	165
GAmerika	34	38	44
Avrupa			
AT	207	200	175
Diğer Piyasa Ekonomili Ülkeler	51	51	53
SSCB	200	203	220
Diğer Merkezi Planlı Ülkeler	92	92	95
Toplam	550	546	543
Afrika	16	16	21
Asya			
Japonya	175	175	170
Çin	45	46	59
Diğer	54	56	n
Toplam	274	277	295
Okyanusya	11	11	12
Dünya Toplamı	1,071	1,057	1,080

Kaynak: Minerals Facts and Problems, 1985

Çizelge 58. Dünya Fosfat Üretimi (Bin ton)

Ülke	1982	1983	1984	1985	1986	1987
ABD	37,414	42,573	49,197	50,835	38,710	40,750
SSCB'	31,300	31,600	31,900	32,200	32,500	33,300
Fas	17,754	20,106	21,245	20,737	21,178	20,955
Çin'	11,720	12,500	11,800	6,970	6,700	12,150
Ürdün	4,390	4,749	6,263	6,067	6,249	6,801
Tunus	4,196	5,924	5,346	4,530	5,951	6,338
Brezilya	2,732	3,208	3,855	4,214	4,509	4,430
İsrail	2,148	2,969	3,312	4,076	3,678	3,798
GAfrika	3,161	2,887	2,585	2,433	2,920	2,548
Togo	2,800	2,081	2,696	2,452	2,314	2,644
Toplam	117,615	128,597	138,199	134,514	124,704	133,764
Diğer	9,767	10,791	11,964	12,150	12,359	12,848
Genel Toplam	127,382	139,388	150,163	146,664	137,063	146,612

Kaynak: Mining Annual Review, 1988; Minerals Yearbook, 1986

Büyük fosfat rezervlerine sahip olan Fas'ın uzun dönemde fosfat üretimini 55 milyon ton/yıla çıkarmayı planladığı ifade edilmektedir.

2.10.2.1. Kapasite

Çizelge 59'da dünya fosfat kayası üretim kapasitesine ilişkin bilgiler verilmiştir.

2.10.3. Tüketim

Fosfat kayası tüketiminin ve dolayısıyla fiyatlarının da geçen yıllara göre önemli düşüşler kaydettiği gözlenmektedir. Örneğin ABD'de 1984 yılında (28.17\$/ton), 1985'te (28.86 \$/ton) ve 1986'da (26.97 \$/ton) olan fosfat fiyatı,

Çizelge 57. Dünya Fosfat Rezervleri (Bin ton)

Ülke	Rezerv	Rezerv+ Potansiyel
ABD	1,300,000	5,200,000
İsrail	-	190,000
Ürdün	120,000	510,000
Fas ve Batı Sahra	7,000,000	22,000,000
Senegal	40,000	170,000
GAfrika	2,500,000	2,500,000
Togo	40,000	70,000
Tunus	20,000	300,000
Diğer Piyasa Ekonomili Ülkeler	400,000	3,400,000
Çin	210,000	210,000
SSCB	1,300,000	1,300,000
Diğer Merkezi Planlı Ülkeler	325,000	325,000
Dünya Toplamı	13,255,000	36,175,000

Kaynak: Mineral Commodity Summaries, 1988

kayası fiyatı, 1987'de 23.03 \$/tona düşmüştür. Ancak 1988'de yapılan anlaşmaların 1987 fiyatlarının yaklaşık 5 Dolar üzerinde seyrettiği rapor edilmektedir.

Çizelge 59. Dünya Fosfat Üretim Kapasitesi (Bin mt)

Ülke	1983	1984	1990 ¹
K.Amerika			
ABD	58,600	60,000	66,200
Meksika	1,000	1,000	3,000
Toplam	59,600	61,000	69,200
G.Amerika	<u>3,600</u>	<u>4,500</u>	<u>7,000</u>
Avrupa			
SSCB	35,000	35,000	36,000
Diğer	500	500	600
Toplam	35,500	35,500	36,600
Afrika			
Cezayir	2,200	2,200	2,200
Fas ve Batı Sahra	27,000	28,000	35,000
Senegal	2,000	2,000	2,000
GAfrika	3,900	4,700	4,700
Togo	3,000	3,000	3,000
Tunus	7,000	7,000	9,000
Diğer	800	800	800
Toplam	45,900	47,700	56,700
Asya			
Çin	13,000	13,000	20,000
Christmas Adası	1,800	1,800	1,800
israil	3,300	3,500	5,000
Ürdün	6,000	6,500	7,500
Vietnam	500	500	500
Diğer	<u>3,600</u>	3,700	<u>3,800</u>
Toplam	28,200	29,000	38,600
Okyanusya			
Avustralya	1,000	1,000	1,000
Nauru	2,000	2,000	2,000
Toplam	3,000	3,000	3,000
Dünya Toplamı	175,800	180,700	211,100

Kaynak: Mineral Facts and Problems, 1985

Fosfatın en önemli kullanım alanlarından birinin gübre üretimi olduğu göz önüne alınarak diğer gübre hammaddeleri üretimleri de karşılaştırma olanağı sağlaması açısından Çizelge 60'dan Çizelge 62'ye kadar verilmektedir.

Çizelge 60. Dünya Amonyum Nitrat Üretimi (Bin mt, N)

Ülke	1982	1983	1984	1985	1986
SSCBt	14,000	15,500	15,800	16,700	17,200
Çint	12,711	13,776	14,000	15,000	15,400
ABD	11,820	10,248	12,127	12,009	10,432
Hindistan	3,469	3,565	3,975	4,324	4,800
Kanada	2,062	2,888	3,493	3,620	3,500
Romanya	2,587	2,727	2,861	2,880	2,900
Endonezya	1,028	1,150	1,658	2,055	2,100
Hollanda	1,665	1,744	2,312	2,386	2,100
Fransa	2,000	2,000	2,400	2,000	2,000
Meksika	2,030	1,936	1,773	1,859	1,900
B. Almanya	1,570	1,703	1,963	1,908	1,600
İngiltere	1,716	1,720	1,836	1,767	1,600
Japonya	1,652	1,545	1,668	1,628	1,550
Polonya	1,380	1,425	1,494	1,254	1,250
D. Almanya	1,163	1,206	1,203	1,206	1,200
İtalya	1,046	1,060	1,210	1,217	1,200
Bulgaristan	1,032	1,123	1,138	1,138	1,140
Pakistan	937	1,098	1,128	1,107	1,100
Trinidad ve Tobago		701	993	1,080	1,086
Toplam	64,559	67,407	73,119	75,144	74,072
Diğer	11,360	12,031	13,003	12,833	12,969
Genel Toplam	75,919	79,438	86,122	87,977	87,041

Kaynak: Minerals Yearbook, 1986

Çizelge 61. Dünya Potas Üretimi (Bin mt, K₂O)

Ülke	1982	1983	1984	1985	1986
SSCB	8,079	9,294	9,776	10,367	9,600
Kanada	5,309	6,938	7,527	6,661	6,969
D. Almanya	3,434	3,431	3,465	3,465	3,450
B. Almanya	2,056	2,419	2,645	2,583	2,165
Fransa	1,704	1,536	1,739	1,750	1,617
israil	1,004	1,000	1,100	1,100	1,255
ABD	1,784	1,429	1,564	1,296	1,202
Toplam	23,370	26,047	27,816	27,222	26,258
Diğer	1,140	1,371	1,518	1,829	1,990
Genel Toplam	24,510	27,418	29,334	29,051	28,248

Kaynak : Minerals Yearbook, 1986

Çizelge 62. Dünya Tuz Üretimi (Bin mt)

Ülke	1982	1983	1984	1985	1986
ABD	34,391	31,393	35,612	36,380	33,296
Çin	16,384	16,130	16,284	14,446	17,300
SSCB'	15,800	16,200	16,500	16,100	16,100
B. Almanya	11,749	10,868	12,212	13,070	11,158
Kanada	7,940	8,602	10,235	10,085	11,088
Hindistan	7,042	7,013	7,728	9,878	9,983
Fransa	6,703	6,951	7,149	7,113	7,083
ingiltere	7,637	6,311	7,126	7,146	7,076
Meksika	5,561	5,703	6,167	6,467	6,532
Avusturya	4,811	5,170	5,695	6,200	6,200
Romanya	4,756	4,596	4,874	5,019	4,990
Polonya	3,856	3,630	4,711	4,865	4,900
italya	4,463	4,189	3,978	3,746	4,030
Hollanda	3,191	3,124	3,674	4,154	3,763
Brezilya	3,724	4,187	4,527	4,729	3,538
DAlmanya	3,115	3,126	3,133	3,138	3,133
ispanya	3,289	3,158	3,389	3,240	3,100
Japonya	966	921	955	1,200	1,370
Türkiye	1,314	1,261	1,290	1,066	1,180
Toplam	146,692	142,533	155,239	158,042	155,820
Diğer	17,573	16,588	17,304	15,743	18,561
Genel Toplam	164,265	159,121	172,543	173,785	174,381

Kaynak: Minerals Yearbook, 1986

2.10.4. Beklenen Gelişmeler

Asya ülkelerinde önümüzdeki yıllarda, fosfat tüketiminde önemli artışlar beklendiği belirtilmektedir. Bu nedenle, bu bölgeye yakın olan fosfat üreticisi ülkelerin daha şimdiden üretim kapasitelerini önemli oranda artıracak yeni yatırımlara giriştikleri rapor edilmektedir. Aynı şekilde tüketim artışı beklenen bir diğer bölgenin de, Latin Amerika olduğu belirtilmektedir.

2.11. GÜMÜŞ

2.11.1. Rezerv

Dünya gümüş rezervleri Çizelge 63'de verilmiştir.

2.11.2. Üretim

1987 yılı gümüş fiyatlarında ve üretiminde artışların kaydedildiği bir yıl olmuştur.

Çizelge 63. Dünya Gümüş Rezervleri (Milyon tr ons)

Ülke	Rezerv	Rezerv+ Pol:ansiyel
ABD	920	1,800
Kanada	1,160	1,400
Meksika	1,370	1,400
Peru	680	950
Diğer Piyasa Ekonomili Ülkeler	1,900	3,200
SSCB	1,400	1,600
Diğer Mürkezi Planlı Ülkeler	400	400
Dünya Toplamı	7,830	10,800

Kaynak: Mineral Commodity Summaries, 1988